

УДК 658.29:655

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ПОЛІГРАФІЧНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

© А. В. Кваско, к.е.н, доцент, О. С. Слиявук,
НТУУ «КПІ», Київ, Україна

Сформулировано определение экономической безопасности предприятия. Определены особенности структуры системы экономической безопасности, ее основные составляющие, их характеристики. Рассмотрено построение системы экономической безопасности на полиграфическом предприятии.

The definition of economic security is formulated. Features of the structure of economic security, its main components and their characteristics are identified. The construction system of economic security in the printing plant is examined.

Постановка проблеми

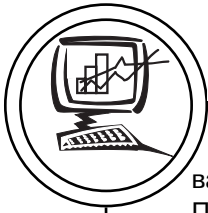
Стрімкі процеси глобалізації і інтеграції у теперішній час є передумовою створення єдиного глобального світового господарства і загострюють боротьбу за обмежені економічні ресурси і власні економічні інтереси. У цьому аспекті, перехід економіки України на ринкові відносини дещо ускладнив умови господарювання, оскільки посприяв зростанню конкуренції між суб'єктами підприємництва. Значна частина підприємств не змогла вчасно відреагувати, що призвело до погіршення фінансового стану, а в гіршому випадку і до банкрутства.

Важливим є розуміння того, що в ринкових умовах підприємство як відкрита система функціонує у нестабільному та динамічному зовнішньому середовищі, яке розставляє нові акценти в процесі управління підприємством і виводить на перший

план його кількісні та якісні властивості щодо здатності до самовиживання та забезпечення розвитку в умовах дестабілізуючої дії непередбачуваних та важкопрогнозованих зовнішніх і внутрішніх факторів. Особливого значення набуває проблема визначення економічної безпеки підприємства як самостійної економічної категорії. Тому перед суб'єктами господарювання виникає необхідність внутрішньої самооцінки та прогнозування змін в стані економічної безпеки.

Аналіз попередніх досліджень

За умови розвитку ринкових відносин і загострення конкурентної боротьби питанню економічної безпеки підприємства, її оцінці приділяється значна увага. Над цим питанням працюють такі сучасні автори Ареф'єва О. В., Береза З. В., Круш П. В., Кириченко О. А., Корецький Б., Судако-

ва О. І., Такулов О. З., Волков В. П. і ін. [1–11]. В їх працях основна увага приділяється теоретичним аспектам економічної безпеки та антикризовому управлінню. Аналіз досліджень показав, що представники різних поглядів пропонують різні визначення поняття економічної безпеки: вузькі, розширені. Також існують різні погляди на структуру системи економічної безпеки: а) фінансова, технічна, кадрово-інтелектуальна, правова, екологічна, силова [7]; б) ресурсна, техніко-технологічна, фінансова, соціальна [8, 9]; в) фінансову, внутрішньоекономічну (економіка самого підприємства), зовнішньоекономічну (економіка зв'язків підприємства з зарубіжними підприємствами) і соціально-економічну.

Разом з тим, ще не набула ґрунтовної розробки проблема забезпечення економічно безпечного стану підприємства в ринкових умовах. Досліджені визначення економічної безпеки підприємства дають підстави розглядати підприємство як об'єкт економічної безпеки через сукупність її складових або підсистем. Тому у посткризовий період у країні загалом, і в поліграфічній галузі зокрема, варто докладніше дослідити структуру системи економічної безпеки, проектуючи її на конкретне підприємство.

Мета роботи

Дослідження показало, що існує багато підходів до характеристики поняття економічної безпеки, її забезпечення та фак-

торів. Метою даної статті є застосування ресурсно-функціонального підходу до розгляду складових економічної безпеки поліграфічних підприємств, як специфічних суб'єктів господарювання.

Результати проведених досліджень

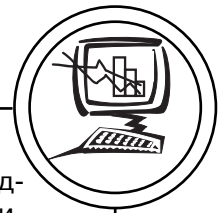
У сучасній вітчизняній літературі немає єдиної думки відносно формулювання поняття «економічна безпека». Дослідивши різні трактування поняття [1–11] зроблено таке узагальнене визначення: економічна безпека підприємства — це комплексна категорія, яка включає:

1. наявність зовнішніх і внутрішніх умов і ресурсів: матеріальних, кадрових, фінансових ресурсів, техніки, технології, конкурентних переваг, і максимально ефективного їх використання.

2. стійкість, захищеність підприємства від негативного впливу загроз у всіх сферах діяльності.

3. спроможність у разі необхідності усувати їх вплив, що сприяє сталому, ефективному і динамічному розвитку діяльності підприємства.

Джерелами негативних впливів на економічну безпеку можуть бути як свідомі, так і несвідомі дії окремих посадових осіб і суб'єктів, збіг об'єктивних обставин. Також можна стверджувати, що діяльності підприємства загрожують як активні (ініціація процедури банкрутства, розпалення корпоративного конфлікту, переорієнтація ос-

новних споживачів його продукції) так і пасивні (зношеність основних засобів, нестача кадрів, відсутність інноваційних технологій, нестача прибутку тощо) фактори.

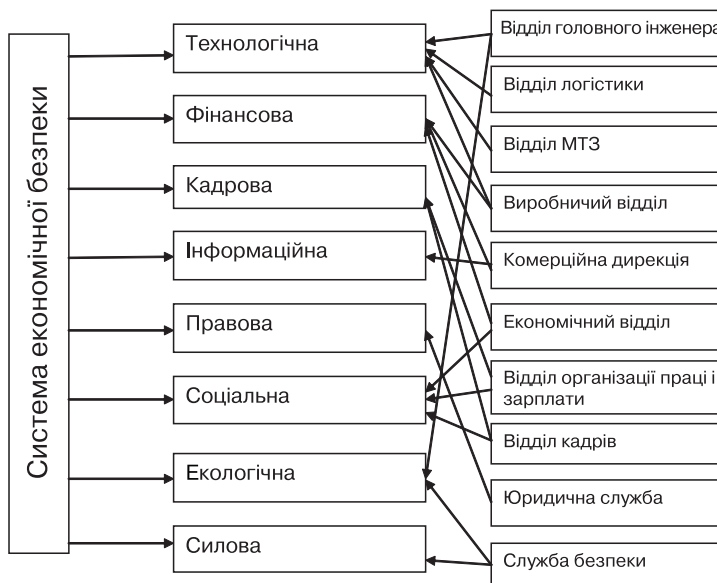
Варто пам'ятати, що зовнішні і внутрішні чинники, які впливають на зниження економічної безпеки підприємства — взаємопов'язані. Вони можуть негативно впливати на діяльність суб'єкта при невчасній чи неправильній реакції. Підвищення рівня безпеки є одним з напрямів боротьби з кризою. Для ефективного функціонування підприємства система економічної безпеки розглядається з погляду розподілу її на окремі складові. Існують різні думки з приводу кількості таких складових.

На рисунку запропонована схема побудови економічної

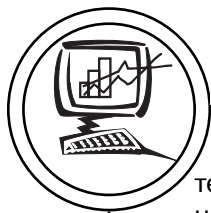
безпеки для поліграфічних підприємств на прикладі ПрАТ «Видавництво «Київська правда». З рисунку видно, що в забезпеченні економічної безпеки підприємства беруть участь усі підрозділи, а не один окремо створений. При цьому їх дія координується головою правління через керівників відділів. Важливим є те, що чим кращі як горизонтальні так і вертикальні комунікації на підприємстві, тим краще функціонуватиме система економічної безпеки і підприємство взагалі.

Розглянемо детальніше кожну зі складових системи.

Технологічна безпека передбачає забезпечення відповідності застосовуваних на підприємстві техніко-технологічних засобів сучасним світовим (галузевим, внутрідержавним) аналогам. Процес охорони техніко-

Структура забезпечення економічної безпеки підприємства на прикладі ПрАТ «Видавництво «Київська правда»

технологічної складової економічної безпеки включає такі процедури: аналіз ринку технологій, конкретних технологічних процесів; прогнозування специфіки необхідних техніки і технологій; розробка планів технологічного розвитку і технологічної стратегії. При цьому застосовуються такі варіанти дій як створення нових організаційно-виробничих структур, використання лізингу, впровадження передового досвіду, активна участь у галузевих виставках і семінарах.

На ПрАТ «Видавництво «Київська правда» рівень технологічної безпеки є невисоким, оскільки все устаткування, за невеликим винятком, вже відпрацювало свій нормативний строк. Підприємство має у своєму розпорядженні тринадцять одиниць друкарського обладнання (рулонні і аркушеві друкарські машини), чотирнадцять післядрукарського. Варто відмітити, що середній строк експлуатації обладнання перевищує 20 років, тому неможна говорити про його відповідність сучасним аналогам. Хоча є й позитивні моменти: наявність обладнання широкого спектру (додрукарське, друкарське, брошурувально-палітурне), нової друкарської машини КВА С213, придбаної в 2006 році. Наявність останньої дозволяє виконувати замовлення на друк високоякісної газетної і журнальної продукції середніми і великими тиражами, що було не вигідним при наявності тільки аркушних машин.

Для підвищення рівня технологічної безпеки на підприємстві варто:

— розробити проекти придбання (орендування) техніки, якої не вистачає (або якщо наявна не відповідає вимогам) для виробництва поліграфічної продукції;

— визначення тих товарів, які в перспективі користуватимуться найбільшим попитом у споживачів;

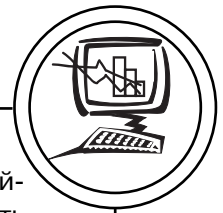
— проаналізувати раціональність розширення асортименту продукції, визначення тієї, яка користується (буде користуватись) підвищеним попитом;

— розроблення заходів щодо впровадження у виробництво технологій із її виготовлення;

— формування фінансових коштів, необхідних для технологічного розвитку підприємства.

Фінансова складова економічної безпеки є провідною, оскільки за ринкових умов фінанси є вирішальними у діяльності будь-якого суб'єкта господарювання. Процес забезпечення фінансової безпеки включає: аналіз фінансової звітності, ринку цінних паперів, ефективності використання ресурсів, конкурентоспроможності продукції і підприємства в цілому, відслідковування дебіторської і кредиторської заборгованості, умов кредитування, контроль за сплатою податків.

Рівень фінансової безпеки на ПрАТ «Видавництво «Київська правда» теж не є достатнім, оскільки у 2008–2009 роках підприємство працювало збитково. Позитивним є той факт, що в 2009 році розмір збитку порівняно з попереднім змен-

шився на 80 %. Завдяки цьому значно покращились показники рентабельності підприємства. Фінансова стійкість підприємства також зросла, її показники відповідають нормативним, а окремі і перевищують їх рівень. Активи підприємства є ліквідними. Дебіторська заборгованість покриває кредиторську.

Кадрова підсистема є теж досить важливою, оскільки рівень економічної безпеки у великій мірі залежить від складу персоналу, його досвідченості і професіоналізму. Забезпечення кадрової безпеки передбачає аналіз трудових ресурсів, підбір висококваліфікованих спеціалістів, формування достатнього фонду оплати праці, контроль виконання трудового законодавства і умов окремих контрактів. Ціллю кадрової політики є збереження та розвиток інтелектуального потенціалу підприємства і ефективне управління персоналом.

Соціальна безпека у великій мірі пов'язана з кадровою і включає залучення працівників до управлінських функцій, підвищення рівня їх кваліфікації і матеріальної відповідальності за результати праці, розвиток соціальної інфраструктури.

Рівень кадрової і соціальної безпеки досліджуваного видавництва є досить високим, оскільки персонал підприємства є досвідченим і високопрофесійним. При цьому у його складі є і молоді спеціалісти, які приносять підприємству «нове дихання». До негативних сторін варто

віднести недостатню мотиваційну базу, а також недосконалість системи навчання і підвищення кваліфікації. Саме ці питання і потребують вирішення для покращення рівня кадрової безпеки.

Інформаційна складова економічної безпеки підприємства включає розробку і реалізацію заходів по збиранню необхідної інформації, її обробці, систематизації, аналізу. Досить важливим є забезпечення захисту інформаційного середовища підприємства, створення його позитивного іміджу, за допомогою зовнішньої інформаційної діяльності.

Робота в сфері інформаційної безпеки на ПрАТ «Видавництво «Київська правда» проводиться недостатня, оскільки майже не застосовуються методи паблік рілейшнз, що на сучасному рівні конкурентної боротьби є необхідним. Збір зовнішньої інформації, її аналіз і використання, хоч і ведеться, але не такому рівні як у провідних організаціях на ринку. На підприємстві немає спеціального маркетингового відділу, тому ця робота розподілена між працівниками комерційної дирекції, економічного і виробничого відділів, керівників всіх рівнів.

Правова підсистема передбачає усебічне правове забезпечення діяльності підприємства, дотримання чинного законодавства. Вона включає аналіз загроз негативних впливів правового характеру, підвищення кваліфікації рівня працівників

юридичної служби; оцінювання існуючого рівня правової безпеки, планування ресурсів, необхідних для реалізації комплексу заходів, спрямованих на його підвищення.

Екологічна складова системи економічної безпеки характеризується ретельним дотриманням екологічних норм технологій і випуску продукції, національних (міжнародних) норм мінімально допустимого вмісту шкідливих речовин, які потрапляють у навколишнє середовище, з метою уникнення штрафів за порушення національного екологічного законодавства і мінімізацією втрат підприємства від забруднення довкілля.

Силова підсистема спрямована на забезпечення фізичної безпеки працівників, збереження майна підприємства. Вона передбачає аналіз рівня організації силової складової, прогнозування можливих негативних впливів та розміру шкоди від них, розроблення комплексу заходів для запобігання негативним впливам.

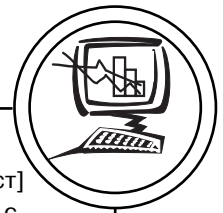
На ПрАТ «Видавництво «Київська правда» рівень трьох останніх складових є досить високим. Працівники юридичної служби ведуть постійну роботу по контролю за відповідністю діяльності підприємства сучасним нормам національного законодавства, а також контрактам, які підписані з контрагентами. Службою безпеки підприємства введена пропускна система, ведеться

постійна охорона персоналу, майна, комерційної таємниці. Що стосується екологічної безпеки, то діяльність підприємства відповідає екологічним нормам.

Висновки

Оцінка ефективності системи економічної безпеки передбачає віртуальне розчленування її на окремі підсистеми (елементи), з подальшим виділенням характеристик, які впливають на стан підсистеми, і почерговою оцінкою кожної з них і системи економічної безпеки в цілому.

Забезпечення економічної безпеки з одного боку виходить з інтересів суб'єкта, його цілей і пріоритетів, забезпечує їх реалізацію, а з іншого боку — вимагає вивчення і розуміння стану зовнішнього і внутрішнього середовища об'єкта для виявлення і попередження існуючих і потенційних загроз. Реальний стан економічної безпеки підприємства проявляється перш за все у несприятливих умовах. На прикладі ПрАТ «Видавництво «Київська правда» було показано, що фундаментальною основою економічної безпеки підприємства є наявність конкурентних переваг і стійкість, які характеризують здатність підприємства розвиватись і працювати в умовах непостійного внутрішнього і зовнішнього середовища шляхом зміни першого та адаптації до останнього.

1. Ареф'єва О. В. Планування економічної безпеки підприємств [Текст] / О. В. Арефєва, Т. Б. Кузенко. — К. : Вид-во Європ. Ун-ту, 2004. — 170 с.
2. Береза З. В. Суть та складові економічної безпеки підприємства [Текст] / З. В. Береза // Наука й економіка. — 2009. — № 4(16). — С. 59—64.
3. Зубок М. І. Безпека підприємницької діяльності: нормативно-правові документи комерційного підприємства / М. І. Зубок, Р. М. Зубок. — К. : Істина, 2004. — 144 с.
4. Економіка підприємства: навч. пос. для студ. вищих навч. закладів / [П. В. Круш, В. І. Подвігіна, Б. М. Сердюк та ін.]: за заг. ред. П. В. Круш. — К. : Ельга-Н, КНТ, 2009. — 780 с.
5. Кириченко О. А. Методологічні основи економічної безпеки суб'єктів господарювання в транс формційній економіці / О. А. Кириченко, Ю. Г. Кім // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — № 12 — С. 43—57.
6. Корецький Б. Діагностика економічної безпеки суб'єктів господарювання в транзитивній економіці / Б. Корецький // Наукові записки. — 2006. — № 15.
7. Ласкавий А. О. Менеджмент продуктивності: навчальний посібник [Текст] / А. О. Ласкавий. — К. : КНЕУ, 2004. — 288 с.
8. Судакова О. І. Економічна безпека підприємства у функціональному аспекту його інноваційного розвитку [Електронний ресурс] / О. І. Судакова. — Режим доступу : http://www.confcontact.com/2009_03_05/5_sudakova.htm.
9. Судакова О. І. Формування належного рівня економічної безпеки підприємства [Електронний ресур] / О. І. Судакова. — Режим доступу : http://www.rusnauka.com/2_SND_2007/Economics/18084.doc.htm.
10. Такулов З. Сутність поняття «Економічна безпека підприємства»: неоінституціональний підхід / З. Такулов // Схід. — 2005. — № 6(72). — С. 35—37.
11. Экономика предприятия: Учеб. пособие / [В. П. Волков, А. И. Ильин, В. И. Станкевич и др.]; Под общ. ред. А. И. Ильина, В. П. Волкова. — М. : Новое зание, 2003. — 677 с. — (Экономическое образование).

Рецензент — Н. І. Передерієнко,
к.е.н., доцент, НТУУ «КПІ»

Надійшла до редакції 23.03.11